

Coloquio con Lucía López Lires, Aarón Otero Ferrari e Manuel Dopazo

Moderadora: Andrea Santiso

Participantes: Lucía López Lires, Aarón Otero Ferrari, Manuel Dopazo,
Soledad Ríos Santomé, Bieito Lobeira, Gonzalo Navaza, Xurxo Souto,
Manuel Viñas Solla, Ana Boullón, Fernando Cabeza Quiles, Inés Allariz Pena

Soledad Ríos Santomé

Ola, boas tardes. Quería preguntarvos —a Lucía e Aarón— se recollestes tamén a sétima lista.

Lucía López Lires

Non.

Soledad Ríos Santomé

Unicamente labor, barcos de labor?

Lucía López Lires

Son barcos exclusivamente da terceira lista de embarcacións menores. Nada da sétima lista, nada de recreativo.

Soledad Ríos Santomé

É que e tiña curiosidade por se había distincións entre o que é o barco de labor e un barco recreativo.

Lucía López Lires

Estanme preguntando que son os barcos da terceira lista e os da sétima lista. Os barcos da terceira lista son os barcos profesionais de pesca; os da sétima lista son os de pesca recreativa; os da sexta, de recreativa con ánimo de lucro.

As embarcacións clasifícanse da primeira á novena lista. Os da oitava lista son os da Administración. E os da segunda creo que son de mercante. Van así clasificados, segundo a que se dediquen. Acuicultura é a cuarta lista.

Bieito Lobeira

Parabéns polo traballo. Ten un fondo descritivo, analítico, da situación que se dá nas rías de Vigo e Muros e Noia.

A miña pregunta vai máis na liña da interpretación deses datos. Vós credes que o feito de que os nomes en galego das embarcacións pesqueiras e mesmo das bateas teñan un papel tan residual pode ter a ver, por exemplo, co feito de que durante décadas estivesen prohibidos os nomes en galego nas embarcacións? Até onte practicamente. Ou de que mesmo hoxe en día oficialmente o goberno español siga impondo a toponimia deturpada oficialmente no mundo do mar?

Quero dicir, nas provincias e nos distritos marítimos, os topónimos deturpados son os “oficiais”. Temos aí a provincia marítima de Vilagarcía de Arousa, onde nos folios das embarcacións de todas as listas figuran as siglas VILL de **Vilagarcía de Arosa*, que é o nome oficial a día de hoxe e que o goberno español non quere mudar. O mesmo pasa cos accidentes xeográficos na cartografía oficial, en todo o que ten a ver con todo isto. Eu intúo que debe influír algo, tanto nunha visión máis diacrónica, histórica, tamén ambiental e legalmente, na situación que hai, á hora de que sexan tan poucos os nomes en galego. Todos, eu creo, sabemos de casos de embarcacións que no seu día estaban inscritas en galego e foron multadas por cometer o gran delito de ter un nome en galego. Entón todo iso xera tamén inercias. Supoño, ou intúo. Era para saber a vosa opinión. Grazas.

Lucía López Lires

Nós recollemos a lexislación desde o 68, no que é o relativo aos nomes dos barcos. Quizais antes estivera prohibido poñérllelos en galego, pero o decreto do ano 1968, o 1494, obriga a nomear en español, mais admite palabras rexionais. Ou sexa que en principio non estaba prohibido, desde 1968. Despois, o que me dis das bateas, non pon nada do idioma no que ten que estar o nome. É certo que nas bateas notamos moitísimo máis o uso do castelán, incluso castelanización de topónimos locais como á illa da Creba, chamarlle *Quiebra*. Oficialmente é *Creba*, pero o propietario ponlle *Quiebra*. Entón, a que responde?

Bieito Lobeira

Pero para a dirección xeral da Mariña Mercante non existe *Illa da Creba*, é *Isla de la Quiebra*, oficialmente hoxe, no ano 2025.

Gonzalo Navaza

As denominacións oficiais, neste caso as dos distritos e territorios que dependen dos topónimos, se a Xunta iniciase un proceso —que é máis simple do que parece— reclamando que as outras divisións se acomoden á oficialidade dos topónimos, isto resolveríase. Porque houbo unha situación semellante durante case quince anos: a cidade de Ourense chamábase oficialmente *Ourense* e a provincia era *Orense*. E a tramitación foi relativamente rápida.

O problema consiste en que non hai vontade, porque basta con reclamalo e están obrigados a acomodar calquera división administrativa que depende da toponimia á oficialidade da toponimia. Non tiñamos presente isto, pero era cousa de solicitar que dalgunha maneira inmediata se resolva, efectivamente.

Xurxo Souto

En relación ao que estabades comentando, quedoume unha dúbida. Dixestes que os números había que escribilos con letra. Si, pero poden escribir con letra en galego.

Lucía López Lires

Si.

Manuel Viñas Solla

Non teño todo o corpus das bateas na mente, pero eu penso que a maioría que están con números están con números romanos.

Lucía López Lires

Si.

Manuel Viñas Solla

Con números, moi poucos.

Lucía López Lires

Igual non se entendeu ben cando explicamos: o que figura con números en letra son as embarcacións. As bateas son con números romanos. Si, ten razón.

Manuel Viñas Solla

Non teño as 3 580 na cabeza, pero a maioría.

Lucía López Lires

As bateas son todas *Ostra I*...

Manuel Viñas Solla

Iso é: *Banda do Río I*, *Banda do Río II*...

Lucía López Lires

Todas as bateas. Nas bateas non se regula como ten que ser o nome, simplemente se regula que ten que telo, nada máis. E as medidas que ten que ter e a cor da rotulación do nome. O que se regula é como teñen que ser os nomes dos barcos, que non poden ter máis de tres palabras, que poden levar anagramas ou números despois do nome. Son as embarcacións e é nas embarcacións onde teñen que ir con letra, aínda que ás veces o vemos con número. Pero si, ten razón, nas bateas é con números romanos. Obrigatorio non é, pero si que o poñen. Polo menos por tradición ponse así.

Manuel Viñas Solla

Un par de cousas máis. Non sei se tedes o rexistro dos titulares e dos nomes das bateas. Tede coidado con iso porque xa non coinciden en moitos casos. Cando fixeron a numeración, por exemplo, como dicías ti, *María I*, *María II*, *María III*, agora esas bateas xa teñen en moitos casos propietarios diferentes. Non van xuntas.

Lucía López Lires

Eu teño acceso aos propietarios polo meu traballo, pero iso non se podería utilizar porque son datos protexidos. O que fixemos moitas veces é acceder aos propietarios, sobre todo cando eran acrónimos. A batea *Yare I*, que é dunha persoa de Lira ou Louro, que a comprou, e o nome da embarcación era o nome dos fillos do anterior propietario. Nós tiramos un pouco de falar con eles, pero as bateas hoxe en día en Galicia están case todas alugadas. Si, si, en moitos sitios están alugadas; as da ría de Noia e Muros case todas traballan para Mercadona, producen para Mercadona.

Ana Boullón

Unha cuestión que creo que diferencia bastante os nomes das embarcacións dos nomes das bateas é a visibilidade, porque os nomes dos barcos véñse desde o peirao, chegan ao peirao; a xente veos, pero os nomes das bateas non. Están no medio da ría e soamente se vas nunha embarcación bastante próxima velas, porque ademais os nomes son, como dicías, bastante pequeniños. Entón, a incidencia social que teñen os nomes das embarcacións é moito máis grande, porque saben que os seus veciños ou a xente que pase por aí vainas ver, pero o das bateas dá igual. Por iso creo que comentarades que os nomes das bateas moitas veces eran *I*, *II*, *III*, *IV*, que son menos significativos, digamos, que os nomes das embarcacións.

Lucía López Lires

Si, si, é así. Os barcos van a un porto, van a outro, trasládanse entre un e outro e son vistos pola xente. As bateas, non. Por iso é como se tivese un labor máis social o nome do barco que o da batea, unha función máis comercial. De aí, ao mellor, que poñan siglas e que lles poñan os números romanos.

Ana Boullón

Entón dá un pouco igual o nome que se lles poñan ás bateas porque non teñen ningunha incidencia. Unha parte moi importante dos nomes propios é a visibilidade, a imaxe que dan, sexa dun neno, sexa dunha persoa ou dun nome escollido, un nome comercial; sempre incide niso. Nas bateas, pois menos.

Unha cousa que se me ocorre e que tamén sería interesante: antes que comentastes os nomes das embarcacións de recreo, estudar os nomes (da lista) número sete, para ver se hai diferenzas significativas cos nomes das embarcacións de pesca. Non sei se podedes dicir algo ao respecto.

Lucía López Lires

Non, non estudamos as embarcacións da sétima lista, evidentemente. Poderíamos mirar.

Ana Boullón

É unha posible liña de investigación.

Gonzalo Navaza

Basta con facer un paseíño por un club náutico dos que hai por aí: hai moito nome de embarcación de recreo xa directamente en inglés. Non sei se é coñecido isto. Responden a outros criterios.

Manuel Viñas Solla

Pensa que hai unha diferenza importante. Era unha cousa que eu non tiña na cabeza; eu son de ambiente urbano e, ben, por cuestións laborais que non veñen moito ao caso, estudei isto. Pensa que esta é a idea que temos no ambiente urbano, non sei se o asociamos ás conserveiras: cando pensamos en conserveiras, pensamos nas familias catalás, pero nas bateas non. Nas bateas os apelidos son de aquí, pero de aquí é *Otero*, *Rodríguez*, por pór os máis comúns. Entón, claro, o ámbito é diferente. Cando tes embarcacións de recreo, mutatis mutandis, moitos apelidos son de aquí, pero o eido xa é totalmente diferente. É dicir, non é xente, digamos, da Illa de Arousa, da zona da Pobra, de Cangas ou de Bueu. Non, non; é xente da área metropolitana de Vigo, da área metropolitana da Coruña. Que vaia, a transacción xa enfastía... E moitas veces aquí incluso nos portos, por exemplo, en Sanxenxo, tes moitos barcos que xa non son de xente galega, son de xente, por exemplo, de Madrid, sen entrar en máis detalles.

Fernando Cabeza

Cando eu vivía en Santa Uxía de Ribeira, xa hai moitos anos, moitísimos, había moitos barcos grandes do arrastre que se chamaban *Virxe do Carme*. Segue iso ou está algo secularizado?

Aarón Otero Ferrari

No nome dos barcos refíreste, non?

Fernando Cabeza

Si, son barcos grandes do arrastre. En Ribeira eran todos arrastreiros. Non documentastes iso?

Aarón Otero Ferrari

Nós o que estudamos foron os de artes menores, e aínda así, dos 581 que creo que eran os que tiñamos, soamente dez presentan haxiónimos. É unha porcentaxe moi escasa.

Lucía López Lires

Pero é posible que varíen no arrastre ou no cerco con respecto ás artes menores, porque son sectores totalmente diferentes, como son as bateas e a acuicultura. Habería que miralo, pero si que son sectores moi diferentes.

Fernando Cabeza

Estes eran do arrastre, moitos, e no sitio do patrón levaban unha fotografía da Virxe do Carme porque é unha santidade superimportante.

Lucía López Lires

Só documentamos artes menores, porque representaba un 68 %, e despois os de acuicultura, porque era o 23 %. O que é arrastre, cerco, volantas, rascos e palan-gre de fondo e superficie queda reducido a un 8 % de embarcacións.

Soledad Ríos Santomé

Eu quería facer unha reflexión en alto. Primeiro, con relación ao que dicía Manuel: el falaba do concello de Sanxenxo. Eu son do Morrazo e alí xa hai varios portos deportivos bastante asentados, e o nesgo da poboación non é ese. Xa empeza a haber moitas embarcacións de recreo, de feito están medrando a cada paso e sinxelamente o poder adquisitivo da xente medrou e polo tanto agora hai xente que ten unha embarcación de recreo e que é de alí, ou pode que haxa algunha xente, no noso caso de Vigo, pero maiormente o meu coñecemento é que hai xente de alí.

Si é certo que a maior parte dos nomes están en castelán e creo que obedece a dúas razóns: unha é a castelanización da sociedade. Agora mesmo hai xente que ten 30 anos ou 30 e tantos ou 40 anos, que están instalados no castelán. E o nome da embarcación pónenllo en castelán, se é que non o herdan e non o cambian cando a compran. E por outra banda temos un compoñente moi forte, herdado de xente que foi educada en castelán e que no seu momento comprou unha embarcación e púxolle o nome habitual, polo menos da escrita, ao mellor non é da fala, pero si da escrita e mantéñeno.

E logo, con relación ás bateas, estouno poñendo en relación cun estudo que eu fixen hai tempo do que era a lingua na empresa: en todo aquilo que rodea a empresa sempre se vai atopar unha presenza moito maior do castelán na

documentación escrita ca na oralidade ou ca noutros ámbitos que non sexan eses que permanecen e que forman parte un pouco da túa identidade corporativa cara a fóra.

Lucía López Lires

Manuel, os apelidos que nós recollemos nas dúas rías son *Castro, Baltar, Gerpe, Martínez Gerpe, Rouco, Ríos e Rosales*. Non sei che interesaban os apelidos.

Inés Allariz Pena

Quería preguntarlle a Xosé Manuel que cantos alumnos tiña na clase cando realizou a proposta didáctica e dicirlle que é unha proposta chulísima. A verdade é que me alegro de que funcionase.

Manuel Dopazo

Graciñas. Pois non o comentei, pero realmente non o fixen con toda a clase. Fíxeno ao final do curso, nestas últimas semanas en que todos os que xa estaban aprobados traballaban no corpus de naonimia e os que estaban suspensos estaba traballando con eles para que intentasen recuperar a materia.

Os grupos eran bastante grandes, sobre vinte rapaces en cada unha das aulas. Facíano por parellas; ao final cinco ou dez grupos por aula. Eran bastantes, porque creo que tiña aulas de 25 ou 26 alumnos, dos que estaban suspensos cinco ou seis.